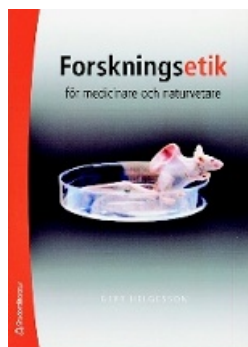

RECENSIONER

Allt för stora ambitioner har givit ojämnt resultat

Forskningsetik för medicinare och naturvetare. 262 sidor.

Författare: Gert Helgesson.

Förlag: Studentlitteratur; 2006. ISBN 91-44-04414-3.

Recensent: Gisela Dahlquist, professor, Umeå.

Det finns ett stort behov av utbildning och debatt kring etiska frågor i forskningen. En ökad medvetenhet bland forskare och inte minst de yngre är en väsentlig strategi för att förebygga olika former av oredlighet i forskningen. Särskilt tydligt blir detta inom medicinsk forskning där riskerna för att enskilda människor skall komma till skada är uppenbara såväl under forskningsprocessen som vid tillämpning av forskningsresultat. Det är därför med stort intresse man tar emot Gert Helgessons bok i ämnet.

Helgesson har haft ambitionen att ge en bred och heltäckande bok om etik i forskningsprocessen, med målgruppen forskare inom medicin och naturvetenskap. Han vill att boken skall kunna användas i såväl introducerande som fördjupningskurser i ämnet och på både grundutbildnings- och forskarutbildningsnivå.

Boken behandlar alltså såväl problemområdet forskningsetik som problemområdet forskareetik. Till viss del presenteras också mer filosofiska diskussioner kring bakomliggande moraliska värden och etisk analys, men också kring riskbegreppet och objektivitetsbegreppet. Vidare berörs ett antal aktuella forskningsproblem, såsom kloning och möjligheten att med genteknikens hjälp välja bort individer eller egenskaper.

Ambitionen att så brett täcka ämnesområdet etik i forskningen men ändå ha ett

läroboksformat, ca 250 sidor, fungerar tyvärr inte särskilt väl. Vissa områden blir väldigt ytligt och schablonmässigt behandlade, exempelvis beskrivningen av Helsingforsdeklarationen (en halv plus en halv sida), den historiska utvecklingen av forskningsetiken och dess samband med aktuella forskningsetiska riktlinjer och lagstiftning. Andra områden kan tyckas onödigt detaljerade, exempelvis mer filosofiska betraktelser av riskbegreppet och vetenskaplig objektivitet, områden som ändå på intet sätt behandlas på djupet.

Problematiken med klinisk prövning av läkemedel och annan uppdragsforskning samt bakgrunden till viktiga dokument, som GCP och EG-direktivet om klinisk prövning av läkemedel, saknas i stort sett trots att objektivitetskravet behandlas extensivt från filosofisk synpunkt.

Diskussionen om oacceptabel forskning och om aktuella kontroversiella forskningsfält som kloning och genmodifiering blir också ojämn; bitvis korta konstateranden, bitvis mer ingående men ändå inte heltäckande beskrivningar av aktuell debatt.

Boken lider också av att framställningen hoppar fram och tillbaka mellan forskningsetiska och forskarettiska problemställningar. Slutresultatet blir att exempelvis diskussioner om det informerade samtycket, Helsingforsdeklarationen och aktuell internationell och nationell reglering av forskningsetik i boken ligger långt ifrån varandra trots det uppenbara sambandet. Den splittrade framställningen leder också till vissa upprepningar.

I slutet av boken ges ett antal forskningsetiska problemsituationer som skulle kunna vara användbara i utbildningssammanhang. Tyvärr är exemplen väldigt teoretiska och förefaller konstruerade och därmed långt ifrån den medicinska forskarens verklighet. Det blir tydligt att författaren är filosof med föga kontakt med medicinska eller naturvetenskapliga forskare.

Sammanfattningsvis kan boken sägas ha en viktig ambition att på ett sammanhållet sätt diskutera etiska problem i forskningsprocessen, och den kan ses som ett försök till en resumé av flera av de idag tillgängliga svenska skrifterna inom ämnesområdet.

Bokens svagheter, som berörts ovan, innebär dock att den ändå inte kan ersätta de grundläggande verken för forskningsetik inom medicinen av auktoriteter som Clarence Blomquist, Göran Hermerén, Knut Erik Tranöy och Birgitta Forsman eller Vetenskapsrådets skrift »Vad är god forskningssed?«

Intressant bok som bör läsas med en nypa salt

Psykoanalys i välfärdsstaten. Profession, kris och framtid. 344 sidor.

Författare: Jurgen Reeder.

Förlag: Brutus Östlings bokförlag Symposion; 2006. ISBN 91-7139-760-4.

Recensent: Conny Nordin, professor, institutionen för nervsystem och rörelseorgan/psykiatri, Universitetssjukhuset Linköping.

Denna bok är en intressant kombination av inspiration och desperation. Inspirationen tydliggörs i ambitionen att främja och marknadsföra psykoanalysen; från Aristoteles hämtas principer som förtydligar plattform, etos och uppdrag. Olika historiska perspektiv om då och nu har ett betydande läsvärde.

Desperationen är retrospektivt dagsaktuell. Klorpromazinets entré i början av 1950-talet skall ha biologiserat psykiatrin och därmed drabbat psykoanalysen. En ängslig revirbevakning från psykiaternas sida påstås ha hindrat psykologernas professionella utveckling. Varför var inte psykoanalysen klarsynt nog att hinna först? Ett distinkt psykoterapeutiskt grepp hade kanske mildrat den biologiska psykiatrins utveckling och ändå stillat stormarna på mentalsjukhusen.

Idag har psykoanalysen tappat terräng; åtskilligt är det »medicinska etablissemangets« fel. Samtidigt kan inte bokens författare avhålla sig från att kontrafobiskt jämföra psykoanalysen med just psykiatrin. Till skillnad från psykiatrin är analysen numera inte till för att bota sjukdomar utan för att hantera livsproblem. Den »psykiska ohälsan« ses som ett indicium på att psykoanalys behövs; den psykiatriska diagnostiken bagatelliseras. I resone-mangent finns en obalans som bör mana läsaren till försiktighet.

Psykoanalysen har ett särskilt uppdrag